

The role of the Kangju state in the history of Central Asia

Makhliyo KAYUMOVA¹

Namangan State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2025

Received in revised form

15 October 2025

Accepted 15 November 2025

Available online

05 December 2025

Keywords:

Kangju state,
Kangar,
Usun,
China,
Tashkent,
Yuezhi,
Uzbek statehood,
Bityan,
Kushan,
Yan territories,
borders,
Burgulik,
urban planning,
blacksmithing,
Davan,
foreign policy,
Silk Road.

ABSTRACT

The Kang state existed in Central Asia from the 3rd century BC to the 4th century AD, encompassing the Syr Darya basin, the Tashkent oasis, and the upper parts of the Zarafshan valley. Its political and economic life was reflected in its relations with nomadic tribes, China, and the Kushans. Owing to its location along the Great Silk Road, Kang held an important place in international trade and cultural exchange. The development of agriculture, livestock breeding, and crafts strengthened its economic foundation. The Kang state served as a key center of political stability and territorial unification in its time. Over the course of history, it influenced the formation of state structures in Central Asia and is regarded as an important stage in the region's history. The legacy of this state left a significant mark on the subsequent political and cultural development of the peoples of Central Asia.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss6-pp57-63>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Qang' davlatini O'rta Osiyo tarixida tutgan o'ri

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

Qang' davlati,
qang'ar,
usun,
Xitoy,
Toshkent,
yuechji,
o'zbek davlatchiligi,
Bityan,

Qang' davlati O'rta Osiyoda miloddan avvalgi III asrdan milodiy IV asrlargacha mavjud bo'lib, Sirdaryo havzasi, Toshkent vohasi va Zarafshon vodiysining yuqori qismlarini o'z ichiga olgan. Davlatning siyosiy va iqtisodiy hayoti ko'chmanchi qabilalar, Xitoy hamda Kushonlar bilan aloqalarda namoyon bo'lgan. Qang' davlati Buyuk Ipak yo'li bo'yida joylashgani tufayli xalqaro savdo va madaniy almashuv jarayonida muhim o'rin egallagan. Dehqonchilik, chorvachilik va

¹ Student, Faculty of Social Sciences, Namangan State University. E-mail: Qayumovamaxliyo175@gmail.com

Kushon,
yan yerlari,
chegaralari,
burgulik,
shaharsozlik,
temirchilik,
davan,
tashqi siyosat,
Ipak yo'li.

hunarmandchilikning rivoji uning iqtisodiy asosini mustahkamlagan. Qang' davlati o'z davrida siyosiy barqarorlik va hududiy birlashuv jarayonida muhim markaz bo'lib xizmat qilgan. Tarixiy jarayonda Qang' davlati O'rta Osiyo siyosiy tuzilmalarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan, mintaqa tarixida muhim bosqich sifatida qadrlanadi. Bu davlatning merosi keyingi asrlarda O'rta Osiyo xalqlarining siyosiy va madaniy rivojida sezilarli iz qoldirgan.

Роль государства Кангюй в истории Средней Азии

Ключевые слова:

государство Кангюй,
кангары,
усуни,
Китай,
Ташкент,
юэчжи,
узбекская
государственность,
Битянь,
Кушаны,
земли Янь,
границы,
Бургелик,
градостроительство,
кузнечное дело,
Давань,
внешняя политика,
Шёлковый путь.

АННОТАЦИЯ

Государство Кангюй существовало в Средней Азии с III века до н. э. по IV век н. э., охватывая бассейн Сырдарьи, Ташкентский оазис и верхние части долины Зарафшана. Его политическая и экономическая жизнь проявлялась во взаимодействиях с кочевыми племенами, Китаем и Кушанами. Благодаря расположению на Великом шёлковом пути Кангюй занимало важное место в международной торговле и культурном обмене. Развитие земледелия, скотоводства и ремёсел укрепляло его экономическую основу. Государство Кангюй в своё время служило важным центром политической стабильности и территориального объединения. В историческом процессе оно оказало влияние на формирование государственных структур Средней Азии и оценивается как значительный этап в истории региона. Наследие этого государства оставило заметный след в дальнейшем политическом и культурном развитии народов Средней Азии.

O'rta Osiyo qadimdan Sharq va G'arbni bog'lab turuvchi beqiyos mintaqa bo'lib, bu yerda shakllangan qadimiy davlatlar nafaqat hududiy siyosiy jarayonlarda, balki butun dunyo sivilizatsiyasi tarixida ham muhim o'rin egallagan. Ana shunday yirik davlatlardan biri – Qang' davlati bo'lib, u miloddan avvalgi III asrdan milodiy IV asrlargacha davom etgan uzoq tarixiy davrda Markaziy Osiyoda salmoqli ta'sir kuchiga ega bo'lgan. Qang' davlati o'zining geografik joylashuvi, iqtisodiy qudrati, siyosiy barqarorligi va madaniy almashuvdagi faoliyati bilan O'rta Osiyo tarixida alohida sahifa ochgan. Uning taqdiri Buyuk Ipak yo'li, xalqaro aloqalar va turli xalqlarning o'zaro muloqoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bugun ham tarixshunoslikda katta ahamiyat kasb etadi.

Qang' davlati haqida bizgacha yetib kelgan yagona asosiy ma'lumotlar qadimgi Xitoy manbalarida saqlanib qolgan. Garchi yunon, eroniy yoki hind manbalarida ham ushbu davlat haqida ma'lumotlar yozilgan bo'lishi ehtimoldan xoli bo'lmasa-da, afsuski, ular bizning davrimizgacha yetib kelmagan. Ba'zi qadimgi Xitoy adabiyotlarida Qang' davlati aholisi "qang'lar" yoki "qang'lilar" deb ataladi. Davlat nomi Xitoy manbalarida "Kangju" shaklida qayd etilgan bo'lib, bu atama ayrim tadqiqotchilar tomonidan So'g'diyona nomining o'zgargan yoki mutatsiyaga uchragan shakli sifatida izohlanadi. Miloddan avvalgi davrlarga oid Xitoy yilnomalariga ko'ra, Sug'd hududida Yuechjilardan keyin eng kuchli davlatlardan biri aynan Kangju (Qang') bo'lgan. Bu davlat aholisi Xitoy

manbalarida “Kang” deb atalgan bo‘lib, ular hind-Yevropa guruhiga mansub, sharqiy eroniy tillarda so‘zlashuvchi va yarim ko‘chmanchi turmush tarziga ega xalq sifatida tasvirlangan.

Venger tarixchisi Denis Sinor hamda amerikalik olim Piter Benjamin Golden tadqiqotlariga ko‘ra, qang‘lilar sug‘diylar va Axsi xalqlari bilan etnik va madaniy jihatdan yaqin qardosh bo‘lgan. Karim Shohniyozovning fikricha, Qang‘ davlati Sharqda Farg‘ona (Davan, Dayyuan), shimoli-sharqda Usun (Wusun) davlati, shimoli-g‘arbda Sarisu hududi, G‘arbda esa Sirdaryoning quyi oqimi bilan chegaradosh bo‘lgan. Qadimgi Xitoy manbalariga ko‘ra, Qang‘ davlatining janubiy hududiga hozirgi O‘zbekistonning Samarqand, Buxoro, Shahrisabz, Kattaqo‘rg‘on va Urganch tumanlari kirgan bo‘lib, uning chegaralari Amudaryogacha yetib borgan. Qang‘ davlatining janubida esa Dayruziye (ya‘ni Dayuechji – Yuechji) davlati joylashgan. Keyinchalik Kushon podsholigi tashkil topib, uning hududiy kengayishi natijasida Qang‘ davlatining janubiy chegaralari o‘zgarishga uchragan [1].

Xitoy tarixchisi Sima Syan miloddan avvalgi 2 asrning so‘nggi choragida O‘rta Osiyoga tashrif buyurgan bir Xitoy elchisi va sayyohining so‘zlariga tayanib, bu hududda Yuechjilarga o‘xshash aholiga ega bo‘lgan Qang‘yuy nomli yirik ko‘chmanchi davlat mavjud bo‘lganini xabar qiladi. Mazkur davlat haqida nafaqat Xitoy manbalarida, balki “Avesto” va “Maxabhorat” kabi qadimiy manbalarda ham eslatib o‘tiladi. Ushbu manbalarda sak (shak), tohar va qang‘ar xalqlari yashagan hudud sifatida Qang‘ davlati tilga olinadi. Xitoy manbalarida Qang‘arlarda davlat tuzumi mavjud bo‘lganligi haqidagi ma‘lumotlar miloddan avvalgi III asr oxiri va II asr boshlariga to‘g‘ri keladi. Tarixchi olim Karim Shohniyozovning fikricha, Qang‘ davlati solnomalarda tilga olingan davrdan ancha ilgariroq, ya‘ni miloddan avvalgi III asr boshlarida mavjud bo‘lgan. Bu davlat O‘rta Osiyoga kirib kelgan makedoniyalik Aleksandr qo‘shinlari hamda undan so‘ng vujudga kelgan yunon-makedoniyaliklardan iborat Salavkiylar sulolasi (miloddan avvalgi 312–250-yillar) bilan olib borilgan kurashlar natijasida shakllangan. Qang‘arlar hukmronlik qilgan hududda miloddan avvalgi 1 asr va milodiy 1–2 asrlarda taxminan 120 000 oila, ya‘ni 600 000 kishi yashagan. Qang‘ davlati O‘rta Osiyo xalqlari, xususan, o‘zbek xalqining tarixida muhim o‘rin egallaydi. Bu hududda qadimiy eroniy tillarga yaqin tilda so‘zlashuvchi tub aholining Janubiy Sibir, Oltoy, Sharqiy Turkiston va Yettisuv viloyatlarida yashovchi turkiy tilli xalqlar bilan madaniy va etnik jihatdan yaqinlashuvi kuzatilgan. Natijada miloddan avvalgi 2–1 asrlarda Sirdaryoning o‘rta oqimlarida turkiy tilda so‘zlashuvchi yangi etnos – xalq birligi shakllana boshlagan. Bu yangi xalq asta-sekin son jihatdan ko‘payib, mazkur hududda istiqomat qiluvchi asosiy etnik qatlamlardan biriga aylangan. Viloyatlarda ular o‘z ustun mavqeiga ega bo‘lib bordi. Natijada bu aholining etnik asoslari mustahkamlanib, ular alohida “qang‘lar elati” nomi bilan shakllandi. [2. B-71-72]

Ammo olimlarning fikricha, bu so‘z “Qangar-as”, ya‘ni “Qang‘ davlati aholisi” degan ma‘noni anglatadi. Ayrim tadqiqotchilarning taxminlariga ko‘ra, o‘zbek urug‘lari orasidagi “kenagas” nomi ham aynan ushbu qabila nomi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Ko‘k Tangriga e‘tiqod qilgan bu davlat aholisi asosan qangli, kengeras, qipchoq va bajnoq urug‘laridan tashkil topgan. Shuningdek, bu hududda qarluq va o‘g‘uz qabilalari ham yashagan. Hududda turkiy yozuv amalda bo‘lgan. Kushon podsholigi tashkil topib, uning hududi kengayishi natijasida Qang‘ davlatining janubiy chegaralari o‘zgarishga uchragan. Xitoy solnomanlarida ushbu davlatning qishki poytaxt shaharlari Bityan va Sushye nomlari bilan qayd etilgan. Katta Xan sulolasi tarixida “Qang‘lilar mamlakati podshosining turar joyi Loyuenidagi Bityan shahri” deb ma‘lumot beriladi. Boshqa tarixiy

manbalarda Loyueni nomi uchramaydi. Binobarin, uning qayerda joylashganligi aniqlanmagan. Olimlar Bityan shahrini Toshkent vohasida joylashgan deb hisoblashadi. K. Shohniyozovning fikricha, Bityan qadimgi Sharq manbalarida tilga olinadigan Qanxa shahri bo'lib, u Sirdaryoning o'ng irmoqlaridan biri – Ohangaron (hozirgi Angren) daryosining quyi oqimida joylashgan. Mo'g'ullar davridagi manbalarda bu daryo Ilek deb atalgan. Sushie esa hozirgi Parkent tumanidagi So'qoq (Sukeeke) o'rnida bo'lgan degan taxminlar bor. Davlatning yozgi qarorgohlari Issiqko'l sohilida, hozirgi Qoraqo'l (Prjevalsk) yonida bo'lgan. Qang davlatining qo'shini 80–90 ming jangchidan iborat bo'lgan. Bu davlat aholisining urf-odatlarini Xunlarnikiga o'xshash bo'lgan. Qang davlati hukmdori va Xun hoqonligi Tangriquti o'rtasida qudalik munosabatlari o'rnatilgan. Shu tufayli Xitoylar Xunlar ustidan g'olib chiqib, ularni o'z joyidan siqib chiqarganida, Xun xoqoni o'z avlodi bilan Qang' davlatiga ko'chib kelgan. [3. 10-11 B.]

Yuqorida eslatilgan Katta Xan sulolasi tarixida “Qang' podshosining yozgi qarorgohi Loyuenidan yetti kun yo'l yurib boriladigan yerda joylashgan”, degan ma'lumot beriladi. Shi-gu solnomalarida ta'kidlanishicha, “Qang' hokimi qishda (sovuqda), yozda (issiq paytlarda) bir yerda yashamas edi”. Bu bilan bu fasllarda ularning turar joylari boshqa-boshqa yerda bo'lishi uqtirib o'tiladi. Keltirilgan axborotdan Qang' davlati o'sha davrlarda asosan yarim o'troq va yarim ko'chmanchi qabilalar davlati ekanligini tushunib olish qiyin emas. O'troq aholidan tashqari Qang' davlatining chegarasida bir qancha qabilalar mavjud bo'lib, ular dehqonchilik bilan bir qatorda chorvachilik bilan ham shug'ullanib kelishgan. Bahor va yoz oylarida o'z chorvalari bilan ko'chib, yozgi yaylovlarda yashashgan. Qishda esa an'anaviy qishlov joylariga ko'chishgan. Antik davrda Qang' podsholarining yozgi qarorgohlari an'anaviy qishlov joylaridan shimolda, o'rta asrlardagi O'tror shahri o'rnida – hozirgi Qozog'istonning Aris va Turkiston shaharlari o'rtasida joylashgan. Keyinroq ham, ya'ni ilk o'rta asrlar davriga kelib, yarim mustaqil Choch hukmdorlari O'trojni o'z qo'llarida saqlab qolishgan. Bu shahar ularning yozgi qarorgohi hisoblangan. Mil. avv. 2-1 asrlarga kelib Qang' davlati kuchayishi natijasida bir qancha viloyatlar unga tobe etiladi. Xitoy solnomalarida Qang'lilarga tegishli quyidagi beshta viloyat haqida ma'lumotlar mavjud: Suse (Suse), Fumu, Yuni, Gi, Yuegyan. Ushbu viloyatlarning qaysi hududlarda joylashganligi haqida tadqiqotchilar orasida yagona fikr yo'q. Ayrim tadqiqotchilar (V.V. Bartold, M.E. Masson, S.P. Tolstov) Suseni – Kesh (Shahrisabz), Fumuni – Zarafshondagi Kushoniya, Yunini – Toshkent, Gini – Buxoro, Yuegyanni – Urganch va uning atroflari bilan aynan bir deb hisoblashadi. Ammo, Qang'ga tobe viloyatlarning bunday joylashtirilishi to'la holda ilmiy asoslanmagan, munozarali hisoblanadi. Siyosiy tuzilma sifatida Qang' ehtimol, mil. avv. 2 asrgacha shakllangan yarim ko'chmanchi va yarim o'troq qabilalarning Qang' yo'l boshchilari qo'li ostida birlashtirilgan turli-tuman ittifoqlaridan iborat bo'lgan. Dastlab u uncha katta bo'lmagan qabilalar ittifoqidan iborat bo'lib, janubda Yuechjilar hokimiyatiga bo'ysunsa, sharqda Xunlarga qaram edi. Mil. avv. 2 – mil. 2 asrda asta-sekinlik bilan u qudratli davlatga aylanadi. Bu davrda Qang' davlati manbalarda 120 ming deb ko'rsatiluvchi kuchli qo'shinga ega bo'lgan va qo'shni Xitoyga nisbatan g'oyatda mustaqil siyosat olib borgan. Arxeologik manbalarning guvohlik berishicha, Qang' qo'shinlaridagi otliq suvoriylar Yuechji suvoriylari kabi yupqa shakldagi burmali sovut, ko'krakka taqiladigan qalqon kiyishgan. Baland po'lat yoqalar ularning bo'ynini himoya qilsa, dubulg'alar boshni omon saqlagan. Qurollardan qilichlar, nayzalar, jangovar boltalar, kamon va o'qlar keng tarqalgan edi. Har bir bo'linma o'zining maxsus ajdar shaklidagi tug'iga ega bo'lgan. Demak, Qang' davlati qo'shinlarida qurollanish va harbiy san'atga alohida e'tibor berilgan. [4. 248-249 B.]

Qang'-Xitoy munosabatlari shu bilan yaxshilanib ketmagan edi, albatta. Qang'arlar xitoyliklarning g'arbiy mamlakat va viloyatlarga nisbatan tutgan bosqinchilik siyosatiga doimo qarshi bo'lib, ularni o'z chegaralariga yaqinlashtirmaslikka intilganlar. Milodiy 1 va 2 asrlarda ham qang'arlar shu prinsiplarida qattiq turib kelganlar. Milodiy 1 asrning 80-yillari Xitoy qo'shinlari Qang' va Farg'ona yerlarini zabt etish niyatida navbatdagi harbiy yurishni boshlaydilar. Bu o'lkalar davlat boshliqlari madad so'rab qangarlarga murojaat qiladilar. Qang' kuchlari zudlik bilan yo'lga chiqib, bosqinchilarni Qashqar yerida kutib olib, ular bilan qattiq jang qiladi. Xitoy qo'shinlariga G'arbiy o'lkaning noibi Ban Chao qo'mondonlik qilar edi. Qang'arlar Xitoy qo'shinlarini qurshab olib, ularga katta talafot yetkazib, Xitoy qo'mondonini sarosimaga solib qo'yadi. Ban Chaoning ahvoli tang bo'lib qoladi. U Kushon podshosiga murojaat qilib, ulardan Qang'uy kuchlarining Qashqardan olib ketilishini iltimos qiladi. Bu yillarga kelib, qang'arlar kushonlarning ta'sirida bo'lgan. Bundan tashqari, Kushon podshosi Qang' hoqonining qiziga uylangan edi. Ban Chao kushonlarning qang'arlarga bo'lgan ta'siridan foydalanmoqchi bo'lib, ularga murojaat qiladi. Qang'arlar Kushon podshosining iltimosi bilan harbiy kuchlarini Qashqardan olib chiqadilar. Shu bilan Ban Chao qo'shinlari tor-mor keltirilishdan qutulib qoladilar. Shunday qilib, qang'arlar o'sha davrda Xitoyda hukmronlik qilayotgan Xan imperiyasining bosqinchilik siyosatiga qarshi chiqib, ularni o'z chegarasiga, hatto unga yaqin bo'lgan Farg'ona va Qashqar yerlariga keltirmaslikka harakat qilar edilar. Ammo tinchlik yo'li bilan savdo-sotiqni rivojlantirishni qang'arlar ham qo'llab-quvvatlar edilar. Qang' podshosining asosiy maqsadi o'z chegarasida osoyishtalikni o'rnatishdan iborat edi. Qang'arlarning eng ashaddiy dushmani Usunlar edi. Ularning bosqinchilik harakatini oldini olish maqsadida Qang' hokimiyat boshliqlari Xunlar bilan yaqinlashadilar va ular bilan do'stlik aloqalarini o'rnatadilar. Aynan bir davrda (miloddan avvalgi 2-1 asrlar – milodiy 1 asrda) Usunlar Xitoy ma'murlari bilan yaqinlashib, raqiblari bo'lgan Xun va Qang'arlar bilan kurashadilar. Xitoy imperatorlari ko'chmanchilar o'rtasidagi kelishmovchiliklardan foydalanib, o'z chegaralarini "G'arbiy yerlar" hisobiga kengaytirmoqchi bo'lib, Qashqar, Yerkent va Farg'ona yerlariga yurish boshlaydilar. Qanqarlar xitoyliklarning maqsadini anglab, bosqinchilarni o'z chegaralariga yo'latmaydilar. Shu sababdan ham Xitoy qo'shinlari miloddan avvalgi 104, 102, 65-yillarda va milodiy 1 asrda Farg'ona va Yorkent viloyatiga bostirib kirgan paytda Qanqarlar yordamga kelib, ularning bosqinchilarga qarshi kurashlarida faol qatnashadilar.

Qanqarlar janubiy qo'shnilari, milodiy 1 asrda vujudga kelgan Kushon davlati bilan do'stona aloqada bo'lib kelishgan. Ammo shunga qaramay, milodiy 1 asrda Kushon davlati kuchayib, Qanqarlarga tegishli Movarounnahrda viloyatlarning ko'pchiligini o'zlariga qo'shib oladilar. Qanqarlarning janubi-g'arbiy qo'shnisi Parfinlar kuchayib borayotgan Kushon davlati bilan o'z chegarasini saqlab qolish uchun kurash olib borayotgan bu davrda Qanqarlar bilan urush qilishga ojizlik qilar edilar. Parfinlarning kuchsizligidan foydalangan Qanqarlar g'arbga yurish qilib, Yansay va Yan yerlarini o'zlariga tobe etadilar. [5. 102 B.]

Tadqiqotchilarning fikricha, Qang'lilarning eng ashaddiy dushmanlaridan biri-Usunlar edi. Qang' davlati hokimiyat boshliqlari Usunlarning bosqinchilik siyosatini cheklash maqsadida Xunlar bilan yaqinlashib, ular bilan do'stona munosabatlar o'rnatadilar. Miloddan avvalgi 2-1 va milodiy 1 asrda Usunlar Xitoy hukmdorlari bilan yaqin munosabatlar o'rnatib, Xunlar va Qang'lilarga qarshi kurash olib boradilar. O'z navbatida, Xitoy imperatorlari ko'chmanchilarning o'zaro kurashlaridan foydalanib, o'z yerlarini kengaytirish maqsadida Qashqar, Yorkent va Davan yerlariga hujumlar

uyushtiradilar. Qang'lilar xitoyliklarning harbiy va siyosiy maqsadlarini tushunib, ularni o'z chegaralariga yaqinlashtirmaslikka harakat qiladilar. Qang' davlati olib borgan tashqi siyosat qo'shni davlatlar bilan savdo-sotiq aloqalarini o'rnatish, keskinlashgan vaziyatning oldini olish va o'z chegarasida osoyishtalik o'rnatishga qaratilgan edi. Shu bilan birgalikda, payti kelganda atrofdagi kuchsizlanib qolgan qabilalar, vohalar, viloyatlar ustiga hujum qilib, ularni o'ziga qaram qilish ayrim hollarda tashqi siyosatni belgilab berar edi.

Manbalar Qang' podsholarining nomlari haqida ma'lumotlar bermaydi. Faqat shu narsa ma'lumki, ular o'z nomlari bilan birgalikda urug' nomini ham qo'llaganlar va "Qang' xonadoni hukmdori" deb atalganlar. Qang'da saylangan hukmdorning hokimiyati oqsoqollar kengashiga tayanib, ayni paytda kengash tomonidan cheklab qo'yilgani kuzatiladi. Qang' hukmdorlarining qanday unvon bilan atalganligi ma'lum. Ammo kengashdagi zodagonlar vakillari qanday atalganligi turli bahslarga sabab bo'lgan. Antik davrdagi Usunlar, Yuechjilar va Qang'larning hukmdorlari yabg'u unvoni bilan atalgan.

Miloddan avvalgi 9-3 asrlarda, ya'ni Burg'ulik (Burkanlik) madaniyati rivojlangan davrda mehnat qurollarining barchasi asosan tosh va bronzadan yasalgan bo'lsa, Qang'lilar davriga kelib temir buyumlar keng tarqaladi. Miloddan avvalgi 2-milodiy 6 asrlarda Toshkent vohasida chorva qo'shib, omoch bilan yer haydash keng rivojlangan edi. Shuningdek, bu davrda yerning sun'iy sug'orilib ekin ekilishi, katta va kichik kanallar qazish, suv inshootlarini bunyod etish ham taraqqiy topadi. Vohalarda yashovchi o'troq aholi dehqonchilik bilan bir qatorda chorvachilik bilan ham shug'ullanganlar. Yozma manbalarda bu aholining sut-qatiqlari va zotdor otlari borligi haqida ma'lumotlar beriladi. Chorva mollarining ko'pchilik qismi ko'chmanchi va yarim o'troq aholi ixtiyorida bo'lgan. Ko'p sonli chorva mollarini esa mavsumga qarab, bir joydan ikkinchi joyga haydab boqishgan. Qang' podsholari va ularga yaqin bo'lgan kishilar nihoyatda boy chorvadorlar bo'lishgan. Ular bahor kelishi bilan yaqinlari, qarindosh urug'lari bilan birgalikda yozgi qarorgohda, ya'ni O'troga borib yozni o'tkazganlar. Kuzda esa qishlovni o'tkazish uchun Kanqaga qaytib ketganlar. Arxeologik tadqiqotlar natijalariga ko'ra, O'tror, Oqtepa, Qorovultepa, Qovunchi, Choshtepa, Mingu'rik xarobalari o'rnida Qang'arlarning qo'rg'onlari va ko'hna shaharlar bo'lgan. Shahar va qishloqlarda yashovchi o'troq xalqlar ko'chmanchi va yarim ko'chmanchi aholiga nisbatan yuqoriroq turishgan. Toshkent vohasida yashovchilar asosan dehqonchilik va bog'dorchilik bilan shug'ullanganlar. Ular arpa, bug'doy, tariq, no'xat, sholi va boshqa donli ekinlar yetishtirganlar. Mevali daraxtzor va uzumzorlar ko'p bo'lgan. Sirdaryoning o'rta oqimida yashovchi Qanqarlar asosan dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanganlar. Qoramozor, Qurama va Chotqol tog'larida temirchilik, misgarlik hunarining rivojlanishi uchun kerakli ma'danlar bo'lgan. Bu joylardan juda ko'plab mis, temir, kumush va boshqa metallar olingan. Ustalar turli metallarni bir-biriga qo'shib, mustahkam qurollar yasashni ham o'zlashtirganlar. Shuningdek, kundalik ehtiyoj buyumlari ishlab chiqarilib, ichki va tashqi savdo uchun turli mahsulotlar tayyorlangan. Qang' shaharlarida qalin va baland devorlar bo'lgan. Devorlarning tashqarisida qal'a atrofi gir aylantirib chuqur va keng qilib handaq qazilgan. Shaharlar ichida mustahkam istehkom (ark) va shahristonlarning ham baland mudofaa devorlari, bir necha darvozalari bo'lgan. Yirik shaharlardan tashqari, Toshkent vohasida yuzga yaqin aholi yashaydigan katta va kichik qo'rg'onlar ham mavjud bo'lgan. [6. 140 B.]

Tadqiqotchilarning e'tirof etishlaricha, qang'lilarning ko'pchiligi shaharlarda va katta-kichik qishloqlarda yashaganlar. Shaharlar mustahkam himoya inshootlari bilan o'rab olinib, ularda qal'alar ham mavjud bo'lgan. Ko'pchilik shaharlarning avvaldan o'ylangan rejaviy tuzum asosida qurilganligi Qang' davlatida shaharsozlik madaniyati rivojlanganligidan dalolat beradi. Mustahkam himoya inshootlari va qal'alarga ega bo'lgan shaharlarda, shuningdek yirik qishloq va qo'rg'onlarda yirik qabila boshliqlari, urug' yoki jamoa oqsoqollari, boy-badavlat oilalar va qisman hunarmandlar yashaganlar. Turar-joylar asosan paxsa va xom g'ishtdan qad ko'targan. Qang' davlati aholisining ko'pchilik qismi tarqoq holda kichik-kichik qishloqlarda, yerto'lalarda, kapa uylarda va o'tovlarda yashab, yarim o'troq va ko'chmanchi turmush tarzi yuritganlar.

Shahar va qishloqlarda hunarmandchilikning ko'plab sohalari – kulolchilik, temirchilik, teriga ishlov berish, zargarlik, tosh taroshlik, to'qimachilik kabi o'nlab turlari rivojlangan edi. Arxeologik ma'lumotlarning guvohlik berishicha, yirik shaharlarda hunarmandchilikning ma'lum sohasiga ixtisoslashgan ustalarning mahallalari mavjud bo'lgan. Tadqiqotlar natijasida topilgan rangdor sopol idishlar, turli matolar qoldiqlari, charm buyumlar, ot-ulov anjomlari hamda turli zeb-ziynatlar Qang' davlati madaniyati nihoyatda rivojlanganligidan dalolat beradi. Shuningdek, Qanqa xarobalaridan, Jo'nariq atroflaridagi tepaliklardan, Qovunchitepa, Choshtepa va Toshkent vohasining ko'pgina hududlaridan miloddan avvalgi 3-milodiy 5 asrga oid arxeologik topilmalar ham Qang' madaniyati rivojining namunasidir. Qang' tadqiqotchilarining e'tirof etishlaricha, bu davlat madaniyatining yuqori darajasi tasodifiy hol emas. Yaksart – Sirdaryoning o'rta oqimida yashovchi qang'lilarning So'g'diyona, Farg'ona hamda daryoning quyi oqimida yashovchi ko'plab xalqlar bilan o'zaro madaniy va iqtisodiy aloqalari Qang' davlati madaniyati taraqqiyotiga asos bo'lgan edi. Shuning uchun ham ko'p hollarda ular madaniyatidagi umumiylik ko'zga tashlanadi. Undan tashqari, Qang' davlati hududlaridan Buyuk Ipak yo'li tarmoqlarining o'tganligi ham davlatning iqtisodiy va madaniy rivojiga, qo'shni davlatlar bilan siyosiy va diplomatik aloqalarning taraqqiy etishi uchun omil bo'lib xizmat qilgan edi. [7. 86-87 B.]

Qang' davlati O'rta Osiyo tarixida muhim o'rin tutadi. Uning iqtisodiy hayoti dehqonchilik va chorvachilikka asoslanib, keng savdo tarmoqlari orqali qo'shni davlatlar bilan aloqalar o'rnatildi. Shaharlar va qishloqlarda qurilgan mustahkam inshootlar, hunarmandchilik va savdoning rivoji Qang'larning madaniy yuksalishini ko'rsatadi. Qang' davlati Buyuk Ipak yo'li orqali o'tgan savdo yo'llarining markazi bo'lib, madaniy va iqtisodiy integratsiyani kuchaytirdi. Uning boshqaruv tizimi, madaniy merosi va siyosiy aloqalari O'zbekiston davlatchiligining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan, shuningdek, mintaqadagi madaniy rivojlanishga katta hissa qo'shgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Kangyuy>
2. Vatan tarixi 1-kitob A.Sagdullayev; Toshkent «Sharq», 2010 – 512 B.
3. Мухаммад Носир. Турон давлатлари йилномаси Тошкент: 2011 -85 Б.
4. A.S. Sagdullayev. O'zbekiston tarixi: I kitob B.J. Eshov, A.A. Odilov, A.B. Xoliqulov, A.M. Xidirov, O.M. Mavlonov, O.P. Kobzeva. Toshkent, NIF MSH, 2024 – 604 B
5. К. Ш. Шониёзов Канг давлати ва канглилар Тошкент: 1990 – 159 Б.
6. Б.Ж.Эшов, А.А.Одилов ўзбекистон тарихи 1- жилд (Энг қадимги даврдан 19-аср ўрталаригача) Тошкент–2014 – 368 Б.
7. Bahodir Eshov. O'zbekiston davlatchiligi va boshqaruv tarixi Toshkent-2012 – 426 B.